

SHu o'rinda Asafevning «...musiqa - bu ham san'at, ham fan, ham til, ham uyin» . – degan so'zlarini eslash maqsadga muvofiqdir

Musiqaning insonga ta'siri, shaxsning va jamiyatning ruhiy hayotidagi o'rni kompleks muammo hisoblanadi. Ushbu murakkablik va serqirralik fanga darrov kelmadi. SHu o'rinda Asafevning «...musiqa - bu ham san'at, ham fan, ham til, ham o'yin»degan so'zlarini eslash maqsadga muvofiqdir.

Demak, bolalarning musiqiy hamda shaxsiy xususiyatlarini shakllantirishda musiqa san'atining o'rni beqiyosdir. Musiqa kishiga har tomonlama ta'sir ko'rsatar ekan, kuy va uning musiqiy ifodasi kishining hissiyotiga chuqur ta'sir qilib, unda har xil hislarni o'yg'otadi, turlicha kayfiyatlarni hosil qiladi. Qo'shiqning matni, g'oyaviy mazmuni faqat hissiyotga emas, balki tinglovchilarning ongiga ham ta'sir qilib, ularni hayajonlantiradi va fikrlashga majbur etadi. Kishilarda asarda aks

etgan ma'naviy muammolarga nisbatan muayyan munosabat o'yg'otadi. Bunday ta'sir g'oyat murakkab va kuchlidir.

Xulosa: ush bu maqolada bolalarning har bir kunida musiqa bilan bog'lash kerakligi hamda bolalarning musiqaga bolgan qiziqishini oshirish yo'llari keltirilgan bo'lib , bolani musiqa orqali vatanga onaga tabiatga bo'lgan mexrini ham uyg'otishga qaratilgan. Bir qancha olimlarning maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarga musiqa o'tish xaqida bildirilgan fikr mulohazalari keltirildi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Maktabgacha ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish chora tadbirlari to'g'risidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori. 09.09.2017y.
2. O'zbekiston respublikasi maktabgacha ta'lim tizimining 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida –T.:2019
3. "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida" O'zbekiston Respublikasi qonuni.
4. Maktabgacha tarabiya yoshidagi bolalar ta'lim tarbiyasiga qo'yiladigan Davlat talablari T.:2020

MUSIQA MASHG'ULOTLARIDA TARBIYACHINING O'RNI. MUSIQA
RAHBARINING MA'NAVIY, AHLOQIY QIYOFASI VA UNGA QO'YILGAN
TALABLAR.

Abdixodirova Go'zal Erali qizi
Chirchiq davlat pedagogika Universiteti
Umumiy Pedagogika kafedrası o'qituvchisi
Ro'ziyeva Saidabonu To'lqin qizi
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Musiqqa ta'lim 3- kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarning To'g'ri rivojlanishi bolalarni vatanparvarlik ruxida tarbiya olishi kelajakda ona vatan uchun sharafli xizmat qilish g'oyalari keltirilgan.

Kalit so'zlar: vatanparvarlik, rivojlanish, bolani, tarbiyalash.

Zamonaviy pedagogika ta'lim tizimining maqsadi, yangi toifaga mansub bo'lgan musiqa o'qituvchisining umumiy va kasb kamolotiga erishishdan iborat, chunki umumiy o'rta ta'lim maktabi rahbari oldiga uning kasb malakasiga va shaxsiy hislatlariga nisbatan yuqori talablar qo'ymoqda.

Har qanday pedagogik kasbi murakkab va serqirra jarayondir, shuning uchun bu kasb qaysi sohaga tegishli bo'lmasin, musiqiy rahbar oldiga ko'pgina talablarni qo'yadi. Ta'lim-tarbiyaning barcha sohalarining maqsadi barkamol shaxs tarbiyasidir. Lekin bu borada maktabgacha ta'lim muassasalaridagi estetik turkumga kiruvchi fanlar - musiqa, tasviriy san'at, adabiyot va ularning o'zaro aloqadorligi asosiy rolni o'ynaydi. Jumladan, maktabgacha ta'lim muassasalaridagi "musiqa" mashg'ulotlari musiqiy rahbarlari ham maxsus bilimlar, ko'nikma-malakalar, pedagogik qobiliyat hamda pedagogik mahoratga ega bo'lmoqlari lozim. Ma'lumki, "musiqa" mashg'ulotlari to'rtta musiqiy jarayonni o'z ichiga oladi:

1. Qo'shiq kuylash;
2. Musiqa tinglash;
3. Musiqa ostida ritmik harakatlar bajarish.
4. Bolalar Musiqiy cholg'u asboblarni chalish.

Mana shu to'rtta jarayon bir-biri bilan uzviy bog'langan holda o'tilishi maqsadga muvofiqdir. Bolalarda yuqori natijalarga erishish uchun musiqa o'qituvchisi musiqiy bilimlarni: garmoniya, polifoniya, solfedjio, musiqa nazariyasi, musiqa tarixi, musiqa adabiyoti, musiqiy asar tahlili va yana birorta musiqiy asboblarni chalishni bilishi zarurdir. Lekin yuqorida aytilgan bilimlarni egallashning o'zi etarli emas.

Musiqa (rahbari) o'qituvchisi mashg'ulot jarayonida musiqa haqida bolalarga juda qiziqarli, savodli va obrazli qilib, har xil illyustratsiyalarni qo'shgan holda gapirib bera olishi ham kerak.

Biror kompozitor yoki bastakorlarning asarini o'rganish jarayonida, shu asar haqida, asarning mualliflari haqida, asar yaratilgan davr haqida to'liq ma'lumot bera olishi zarur.

Asarning ladi, tonligini, tuzilishini, akkordlar funktsiyasini va hokazolarni bilishi lozim.

Bulardan tashqari musiqa o'qituvchisi oldiga amaliy vazifalar ham qo'yiladi:

1. Berilgan qo'shiqni ko'ylab bera olishi;
2. Kuyga akkomponiment chala bilishi;
3. Bemalol transpozitsiya qila olishi;
4. Dirijyorlik qila olishi kerak va boshqalar...

Musiqa o'qituvchisi nafaqat o'z predmetini, balki falsafa, estetika, psixologiya, pedagogikani yaxshi bilishi va o'z ish faoliyati davomida qo'llay olishi shart.

Musiqaning ta'sirchanligini, uning mohiyatini to'liqligicha bolalar ongiga etkazish pedagogikaning eng kiyin muammolaridan biridir. Musiqa o'qituvchisi "Musiqa madaniyati" darslarida bolalarda quyidagi fazilatlarni shakllantirishi lozim: Do'stlik, Vatanparvarlik, sadoqat, mehr-shafqat, mehnatsevarlik, tashabbuskorlik va hokazo.

Bolalarda yuqorida sanab o'tilgan fazilatlarni shakllantirish uchun musiqiy rahbar bir qator vazifalarni bajarishi kerak:

- 1) Bolalarni musiqani sevish va tushunishga o'rgatish;
- 2) Bolalarning badiiy va estetik didlarini shakllantirish;
- 3) Bolalarda musiqiy qobiliyatni rivojlantirish;
- 4) Bolalarning musiqa savodi, musiqa tarixi, musiqa adabiyoti, qo'shiq kuylash kabi musiqiy bilimlarini hamda tushunchalarini kengaytirish.

Sanab o'tilgan fazilatlarni shakllantirish uchun, avvalam bor musiqa o'qituvchisi darslarni yuqori professional darajada o'tishi zarurdir. Darsdan kutilgan natijalarni olish uchun mashg'ulotlarda ta'lim tamoyillariga rioya qilish maqsadga muvofiqdir. Hozirgi rivojlanish jarayonida ko'pchilik maktabgacha ta'lim muassasalari, maktablar kompyuterlar, musiqiy markazlar, televizor, radio kabi bir qator yangi axborot texnologiyalari bilan jihozlanmoqda. Bu texnologiyalardan musiqa madaniyati mashg'ulotlari, darslarida ham foydalanish yuqorida keltirilgan shaxsiy fazilatlarni shakllantirishda juda qo'l keladi.

Musiqa (rahbari) o'qituvchisi o'tiladigan mashg'ulotlarini ma'lum bir maqsadni ko'zlagan holda, ta'lim-tarbiyani uzviy bog'lagan holda, aniq bir reja asosida olib borsa, mashg'ulot va undan olinadigan natija yuqori bo'ladi. Musiqa (rahbari) o'qituvchisi o'zining hamda bolalarning mashg'ulot davomida qiladigan ta'limiy-tarbiyaviy hatti-harakatlarini har xil qiziqarli usullarini ishlab chiqishi lozim. Buning uchun musiqa o'qituvchisi quyidagi narsalarni bilmog'i darkor:

1. Bolalarining musiqiy faoliyatlarini uyushtirish shakllarini;
2. "Musiqa madaniyati" dasturi mazmunini, uning g'oyaviy-nazariy asoslarini, didaktik usul va tamoyillarini;
3. Bolalarning yosh xususiyatlarini;

4. Musiqa mashg'ulotlari (darslari)da o'rganiladigan asarlarning badiiy xususiyatlari, tarbiyaviy ahamiyatini;

5. Maktabgacha ta'lim muassasalarida, maktabda va maktabdan tashqari olib boriladigan mashg'ulotlarning samarali shakl va usullarini tashkil etishni;

6. Musiqa mashg'ulotlari (darslari)ni konstruksiyalash: reja-konspekt tuzish, kerakli musiqiy asarlarni to'plash, musiqani o'rgatishning unumli yo'llarini izlash;

7. Pedagogik masalalarini formulalash va echish;

8. Bolalarning musiqiy qobiliyatlarini ochib beruvchi ijrochilik musiqiy faoliyatlarini uyushtirish (Bayram ertaliklari tashkil etish);

9. Bolalarda mavjud bo'lgan bilimlarni, yangi bilimlarni o'zlashtirishga yo'naltirish va hokazolar.

Musiqa mashg'ulotlar (darslar)i bolalarga o'z milliy musiqiy tarixlari, musiqaning elementar nazariyasi, jahon musiqi san'ati namoyondalarining ijodi haqida tushunchalar berish, ularda musiqiy madaniyatni, odobni va nafosatni tarbiyalashga asos soladi.

Bolalarda kuylash malakalarini tarbiyalashning o'z qiyinchiliklari bo'ladi. Bolalar hali asarni to'la tahlil qila olmaydilar. SHuning uchun avvalam bor Musiqiy rahbar o'zi qo'shiqni namunaviy tarzda ko'ylab bermog'i lozim. Agar qo'shiq yozuv lentasida yozilgan bo'lsa, magnitofonda qo'shiqni biror bir bolalar xorlari ijrosida eshittirish ham yaxshi natija beradi. Keyin qo'shiqni qayta-qayta ko'ylab yod olinadi. Qayta kuylash usulining ikkita sharti mavjuddir:

1) Bola kuylayotganda aynan nima qilishi va nimaga erishishi mumkin bo'lgan, puxta, aniq bilimga ega bo'lishi lozim.

2) Bola nimaga erishganini, har bir mashqning qanday natija berganini, qanday xatolarga yo'l qo'yilganini bilishi kerak va keyingi mashqlarida xatolarni bartaraf etishi lozim.

Birinchi shartning to'g'ri bajarilishi uchun musiqa savodxonligi jarayonini kuylash jarayoni bilan bog'liqligi, mantiqan bir-biriga mosligiga e'tiborni qaratish darkor. Ikkinchi shartning bajarilishi qayta kuylash mashqining ma'lum bir maqsadga qaratilganligiga bog'liq. Bunda musiqa rahbari (o'qituvchisi) har gal qayta ko'ylanganda mashqni bolalar bilan o'z vaqtida tahlil qilib borishi zarur. Musiqa rahbari (o'qituvchisi) kuylashda yaxshi natijalarga erishish uchun quyidagi tadbirlarni utkazishi tavsiya etiladi:

1) Bolalarni ohangdoshlikni his etishlariga erishish;

2) Har bir bolaning individual xususiyatini hisobga olish;

3) Iloji boricha milliy cholg'u asboblardan foydalanish;

4) Mashg'ulot (darslar)da faol qatnashgan, qobiliyatli bolalarni musiqa to'garaklariga jalb etish.

Bolalar musiqa mashg'ulotlarida faqat qo'shiq o'rganish yoki musiqa ritmik harakatlarni egallash bilan cheklanib qolmay, balki musiqa rahbari (o'qituvchisi) ijrosida, plastinka yoki magnit lentalari yordamida musiqa asarlarini tinglaydilar, idrok etadilar. Musiqa asoslarini bolalarga tushuntirish va tanishtirish bolalarning musiqiy bilim

saviyasini kengaytiradi. Musiqa asarlarini eshitish mashg'ulotlarni mazmunan boyitadi, xilma-xilligini oshiradi, mashg'ulotlarni hayajonli o'tishiga katta yordam beradi.

Bolalar bilganlaricha javob beradilar. Musiqa rahbari (o'qituvchisi) bolalarga ko'rgazmali qurollar yordamida o'zbek milliy cholg'u asboblari ko'rsatib, birma-bir tanishtirib chiqadi, bolalar bilan fikr almashadi. Bolalarda cholg'u asboblari ijro etish uchun to'garaklarga qatnashishni tavsiya etadi.

Ko'rib turganimizdek, musiqa rahbari (o'qituvchisi) faqatgina qo'shiq kuylashni emas, balki bir qator musiqiy-nazariy bilimlarga ega bo'lmog'i shart. Musiqa mashg'ulotlari xoh u qo'shiq kuylash bo'lsin, xoh musiqa tinglash bo'lsin, xoh nazariy bilimlar bo'lsin yosh avlodni axloqiy poklik, ma'naviy boyluk va jismoniy barkamollikni mujassamlashtirgan har tamonlama etuk shaxs qilib shakllantirishga asos solar ekan.

Xulosa:

Xulosa qilib shuni aytish kerakki, musiqa mashg'ulotlari (darslari) orqali musiqa rahbari (o'qituvchisi) bolalarda yuksak ma'naviy, badiiy va axloqiy madaniyatni, milliy g'urur, vatanparvarlik tarbiyasini, nafosat va badiiy didni o'stirishga, tafakkurlarini kengaytirishga, mustaqillik va tashabbuskorlikni tarbiyalashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatlarini yanada takomillashtirish chora tadbirlari to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Vazirlar maxkamasining qarori 391-sonli qarori 2019.
2. Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalar ta'lim tarbiyasiga qo'yilgan davlat talablari.2020y